

Распадом СФРЈ, настаје Савезна Република Југославија - СРЈ, коју су чиниле две републике бивше државе СФРЈ: Република Србија и Република Црна Гора. Нова држава је морала да дефинише своје институције, те је махом задржала старе, као што је случај са Службом друштвеног књиговодства - СДК, али им је променила имена. Тако је 1991. године донет Закон о Служби за платни промет и финансијски надзор ("Службени гласник РС", број 76/91). Нова-стара Служба је задржала све своје ингеренције које је имала у СФРЈ, по Закону о СДК.

Три године касније, 1994. године на савезном нивоу СРЈ доноси се Закон о престанку важења Закона о Служби за платни промет и финансијски надзор - СППФН ("Сл. гласник РС", бр. 45/94) и тиме се *de jure* само мења име институције у Службу за платни промет - СПП. Све ингеренције и имовина остају исте, а Служба задржава своју правну самосталност као независни регулаторни механизам платног промета у новој држави СР Југославији. Важно је напоменути да је Служба располагала значајном имовином, која јој је потребна за обављање делатности у виду објеката пословног простора, те је овим законом регулисано да СПП, као правни наследник СППФН, односно СДК има право коришћења ове имовине без накнаде, коју је користила СППФН по билансу стања на дан 31.12.1993. год. а која је у државном власништву Републике Србије. Док је истим законом регулисано да том имовином право располагања има Влада Републике Србије и да се средства остварена продајом других средстава могу користити за опремање СПП за обављање послова из свог делокруга на територији Републике Србије. Дакле, значајна имовина СДК која је била у државном власништву, 1994. год. је дата на коришћење новој - старој СПП, без права располагања, а то право располагања остварује држава као власник, с тим што држава може отуђити имовину само ако је то за потребе СПП као корисника у циљу опремања Службе за обављање њене основне делатности.

Горенаведено је врло битно, јер неки економисти као један од главних разлога за касније укидање ЗОП као правног наследника СПП и СДК 31.12.2002. год. виде управо потребу за приватизацијом те имовине, која је на атрактивним локацијама у Београду и свим градовима Србије.

Тако Небојша Катић каже на свом Интернет блогу: „Стварни разлози за укидање СДК су можда на сасвим другој страни. СДК је располагала одличним пословним просторима на најбољим местима у градовима Србије. Таквом плену се вероватно није могло одолети и то је определило њену судбину. Када се прође Београдом, на местима где је некада била СДК, сада су најчешће банке“. [\[1\]](#)

Дакле, Служба друштвеног књиговодства је 1991.год. преименована у Службу за платни промет и финансијски надзор, са непромењеним ингеренцијама и делатношћу. Да би 1994.год. та Служба била преименована у Службу за платни промет, опет са непромењеним ингеренцијама и делатношћу, као самостални регулаторни механизам контроле платног промета, какав је и била у бившој СФРЈ. Чекало се доношење новог савезног Закона о платном промету, који ће ближе одредити положај ове Службе.

Дакле, Служба друштвеног књиговодства је 1991.год. преименована у Службу за платни промет и финансијски надзор, са непромењеним ингеренцијама и делатношћу.

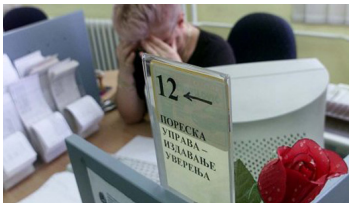
У међувремену је савезни министар за финансије прописао Правилник о начину и поступку извршења платног промета („Сл. лист СРЈ“ бр. 25/93, 5/94, 7/94, 30/94, 42/94) који је блиско регулисао материју пословања Службе. За ову тему најважнији део Правилника се односи на контролу и он показује шта је уствари био главни посао Службе. Тако у члану 8. поменутог Правилника пише: „Контрола законитости и исправности налога за плаћање које Служба прима од других носилаца платног промета односно организационих јединица Службе обухвата и проверу исправности обрачунског документа, односно података који се достављају уз налоге за плаћање“.

Ово је битно јер је Служба представљала **међуконтролу** између фирме и Пореске управе. Није могао да се да налог за плаћање, а да Служба као међуконтролор не провери да ли је све у складу са законом о пореском поступку и то се најбоље види код технике исплате зарада радницима. Дана када је требало да фирма исплати зараде радницима, финансијска служба фирме доставља спискове запослених, на којима се виде посебни бројеви (позив на број) који мора да се појаве у систему платног промета када се уплате порези и доприноси на зараде запосленима. Радници Службе проверавају спискове и утврђују да ли је заиста извршено плаћање пореза и доприноса ка државним фондовима и Пореској управи, ако јесте Служба ће одобрити исплаћивање зарада запосленима. Ово није било битно само са аспекта плаћања пореза држави да

Пише: Ђорђе Стојковић
понедељак, 14 децембар 2015 18:52

би се пунио буџет, него и са аспекта заштите запослених. Наиме, ако запослени прими плату, а нису му уплаћени доприноси за пензионо осигурање, он у будућности неће моћи уживати у благодетима које носи пензија, јер му послодавац није адекватно уплаћивао пензиони стаж и тиме му ускратио праву на адекватну надокнаду и финансијску сигурност коју пензија носи престанком радног стажа.

Такође, ако се не уплате доприноси за здравствену заштиту, Републичком фонду за здравствено осигурање, цео здравствени систем је погођен, јер неће имати довољно средстава да сервисира потребе својих корисника и пати квалитет живота грађана Србије, јер нису у стању да добију адекватну здравствену заштиту. Дакле, фирма не може да изврши исплату зарада запосленима, ако није измирила све обавезе према Републичком фонду за пензијско-инвалидско осигурање, Републичком фонду за здравствено осигурање и Пореској управи.

Тиме је Служба платног промета штитила државу од опасне спирале дугова, која би претила да се јави у буџетским институцијама, које служе општем добру грађана, као што су: здравствена заштита, пензиони фонд и сам буџет Републике Србије, из кога се финансирају делатности од општег значаја за народ и државу, као што су: просвета, војска и полиција. Својом међуконтролом, Служба је штитила државу. Њена међуконтрола је била неопходна јер је доводила до благовременог извршавања обавеза од стране привредних субјеката. Служба је прегледала налоге за плаћање и спискове и онда одобравала плаћање и пуштала даље те документе ка Пореској управи. То је оставило Пореску управу као евидентичара, а Службу као извршиоца у пореском поступку. Каснијим изостављањем те битне међуконтроле, Пореска управа је била у стању да утврди неправилности приликом исплате зарада, али тек пошто су се оне десиле.

Дакле, без Службе неправилности се дешавају и онда се исправљају пореским санкцијама од стране Пореске управе, уместо да су отклањане превентивно. Много је здравије за економију у целини да се неправилности не дешавају, него да се санкционишу пошто се десе. Нажалост, Пореска управа нема капацитета да истовремено врши контролу када се обављају трансакције. Пореска управа може деловати само *posteriori*, док је Служба деловала *a priori*.

Године 1995. доноси се нови савезни Закон о Народној банци Југославије, чији најважнији део чини онај да Служба платног промета, губи своју правну самосталност и постаје Завод за обрачун и плаћања, који послује у оквиру Народне банке Југославије. Од 1962.год. ова иста агенција позната као СДК је пословала као самостално регулаторно тело, ту своју самосталност је наследила и у новој држави СРЈ 1991. године када је постала Служба за платни промет и финансијски надзор, да би новом изменом регулативе опет задржала своју самосталност као Служба платног промета 1994. Само годину дана касније 1995. ова агенција губи своју правну самосталност и почиње да ради под новим именом: Завод за обрачун и плаћања - ЗОП. Када институција губи правну самосталност, логично је да се и њена целокупна имовина утапа у институцију која је преузима.

Упркос губитку правне самосталности и независности у односу на Народну банку Југославије, нова Служба под новим именом Завод за обрачун и плаћање је задржала све ингеренције и улоге које је имала у претходним деценијама као СДК.

Тако су сви пословни простори Службе платног промета, у власништву државе Србије, а над којим је право располагања имала СПП, прешли у Народну банку Југославије, која се над том имовином укњижила као корисник. Касније је НБЈ, по распуштању ЗОП 31.12.2002.год. формирала банку под називом Национална штедионица, којој је преписала сву имовину ЗОП, а која је врло брзо приватизована и сада послује под именом ЕФГ Еуробанк а.д. у већинском власништву грчке ЕФГ банке.

Последично намерама законодавца да све послове Службе платног промета пребаци у организациону јединицу Народне банке Југославије - у Завод за обрачун и плаћања, мења се Закон о платном промету, са последњом изменом 1999.године у "Сл. лист СРЈ", бр. 53/92, 6/93 - испр., 16/93, 31/93, 32/94, 61/95, 28/96, 30/96, 34/97, 44/99, 47/99 - испр. Из Закона о платном промету се бришу одребе о Служби платног промета и исте се додељују Народној банци Југославије.

Упркос губитку правне самосталности и независности у односу на Народну банку Југославије, нова Служба под новим именом Завод за обрачун и плаћање је задржала све ингеренције и улоге које је имала у претходним деценијама као СДК. И даље је ЗОП био контролор платног промета и неспорна међуконтрола између предузећа и Пореске управе. Међутим, поставши интегрални део Народне банке Југославије и изгубивши своју

Дезинтеграција СДК као институције у сврху дезинтеграције државе

Пише: Ђорђе Стојковић
понедељак, 14 децембар 2015 18:52

правну самосталност, почиње да губи и самосталност у вођењу пословне политике, те тако предузећа почињу масовно да дугују за порезе и доприносе, јер им је ЗОП пропуштао налоге за исплаћивање зарада запосленима, а све по налогу политичких елита преко НБЈ и врха државе.

У економији једноставно није било довољно новца, а привреда СР Југославије која је била креирана да буде извозно оријентисана је била измучена вишегодишњим економским санкцијама Савета безбедности Уједињених Нација, тако да је у том тренутку и било разумљиво да држава почиње сама да „једе своју супстанцу“ дозвољавајући привредним субјектима да не измирују благовремено порезе и доприносе према њој, а све у циљу заштите социјалног мира. Чекало се да економија крене са мртве тачке и да ће систем профункционалисати сам од себе, али очито нису имали на уму да када једном макар и мало „подигну рампу“ за неплаћање пореза и доприноса и ослабе механизме регулације, то може имати трајне последице на понашање привредних субјеката и нарушавање климе у привреди, у којој од тог тренутка почиње да буде дозвољено кршење закона. Оно што се касније десило укидањем 2002.год. ЗОП је било одрицање државе од свих видова контроле и давање зеленог светла привреди да целокупно пословање пребаци у сиву зону, остављајући државу без драгоцених прихода и то све по закону и по налогу политичких елита.

О томе како је ЗОП умео да зажмури на једно око великим предузећима пише Небојша Катић на свом блогу:

„Готово да је било немогуће поделити плате а да обавезе које уз плату иду не буду измирене. Истине ради, бивало је да се „интервенцијом са високог места“ дозволи исплата зарада и када за порезе и доприносе није било новца. Ову привилегију су понекад имала велика предузећа са много запослених. Држава је била у страху од штрајкова, или како се то милозвучније звало, од обустава рада. Овакве ситуације су биле изузетак а не правило, и нису компромитовале добро уходан механизам“. [\[2\]](#)

Иако је ЗОП био склон крајем 1990-их година да зажмури понекад на једно око у циљу очувања социјалног мира, он је ипак евидентирао обавезе привредних субјеката према Пореској управи као међуконтролор. Није ЗОП опраштао дуговања у име државе, већ је одлагао њихово плаћање, пуштајући фирме да исплате зараде радницима без плаћања пореза и доприноса, али је уредно евидентирао колико фирме дугују на име пореза и доприноса и те податке достављао Пореској управи. Укидањем ЗОП није остао ко ће то да евидентира. Настало је расуло у систему платног промета Републике Србије, па тако плаћање пореза и доприноса држави постаје више добровољна, а не принудна и обавезна радња.

После 2000.године када је Република Србија кренула путем транзиције социјалистичког начина управљања привредом у капиталистички начин управљања привредом, јавила се намера законодавца за укидањем Завода за обрачун и плаћања у целисти, као непотребне институције. Законодавац је решио да послове платног промета у потпуности пребаци на банке. Зато је усвојен нови Закон о платном промету СРЈ, који је ступио на снагу 1. јануара 2003.године, а Завод за обрачун и плаћања је угашен као институција 31.12.2002.године, после обраде завршних рачуна за све фирме у југословенској привреди.

Због последица укидања ЗОП и данас се дижу многи гласови уважених српских економиста, па тако проф. Слободан Комазец каже:

„Проучавајући институције и систем плаћања у великом броју држава, закључили смо да је то најефикаснија и најбоље организована институција контроле и плаћања у свету. Многи су се чудили што смо успели да изградимо и очувамо тако ефикасну и квалитетну институцију и механизам контроле, плаћања и информисања, када се друго готово све налазило у кризи. Завод за обрачун и плаћање (ЗОП) није био само институција за обављање (врло ефикасног електронског) система плаћања, већ и контролна и најбоља информациона институција у земљи.

На сцени су стихијски и неконтролисани новчани токови и процеси. У томе не може бити никакве планске и усмерене развојне политике.

Платни промет је пребачен на пословне банке. Недавно се покушало да пословне банке врше контролу наплате пореза и доприноса, мада им то нигде и никада није био посао. Укидање ЗОП-а (2003), као и четири највеће пословне банке, резултат је "удруженог злочиначког подухвата у уништавању националне привреде, финансија и друштва".

Тачно је да се дефицит "лечи" смањењем плата и пензија. Нема више контроле наплате пореза и доприноса, док се раније плате нису могле исплатити док се не уплате порези и доприноси. Свака уплата и исплата је морала бити добро документована. Подизање готовог новца је морало да буде документовано и контролисано, чиме су спекулативне трансакција биле готово потпуно ограничене, а тиме и криминал и корупција.

Данас је готово немогуће наплатити потраживања за испоручену робу и услуге. У привреди влада општа неликвидност. Предузеће може да има низ жиро рачуна код различитих банака, што онемогућава контролу пословања и плаћања. На сцени су стихијски и неконтролисани новчани токови и процеси. У томе не може бити никакве планске и усмерене развојне политике.

Био сам у сукобу с банкарским лобијем из пословних банака, који је свим средствима настојао да се платни промет пренесе на пословне банке, а тиме и угаси ова институција. Нажалост, добили су ову, у основи, губитничку битку. Тиме је и отворен процес (уз криминалну приватизацију) разарања националне привреде, уз раст криминала и корупције. Није то био само резултат тоталног незнања, већ и интереса пословних банака да једну профитабилну функцију присвоје и елиминишу екстерну контролну функцију државе. Када би могли још да елиминишу контролну функцију централне банке, то би био "пун погодак" за тоталну деструкцију финансијског система.

ЗОП није био само "државна агенција за платни промет", већ изузетно развијен информациони систем - право богатство података потребних за вођење макроекономске политике.

Дезинтеграција СДК као институције у сврху дезинтеграције државе

Пише: Ђорђе Стојковић
понедељак, 14 децембар 2015 18:52

Пише: Ђорђе Стојковић
понедељак, 14 децембар 2015 18:52

[Executive Summary 101](#) [The International Consortium of Investigative Journalists](#) [http://icij.org](#)